

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Введенский В. В. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В. В. Введенский // Педагогика. 2003. № 10. С. 51–55.
2. Зотова В. Інтерактивний аспект сучасної вокальної освіти вчителів на прикладі методу EVT / В. Зотова // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки Вип. 164. Кропивницький, 2018. С 123–127.
3. Зотова В. Специфіка використання засобів інтерактивних технологій у вокальному навчанні підлітків / В. Зотова // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 170. Кропивницький, 2019. С 111–118.
4. Кармазина Ж. Б. Художественное самообразование учителя музыки как условие развития его профессиональной компетентности: автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Ж. Б. Кармазина. М., 2009. 25 с.
5. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя / А. К. Маркова // Педагогика. 1995. № 6. С. 55–63.
6. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика / Л. М. Масол. К., 2006. 432 с.
7. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Михаськова М. А. Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. М. Гоголя, 2007. 235 с.
8. Проворова Є. М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Проворова Є. М. НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 241 с.

REFERENCES

1. Vvedenskiy, V. V. (2003). *Modelirovaniye professional'noy kompetentnosti pedagoga*. [Modeling of professional competence of a teacher]. Moscow.
2. Zotova, V. (2018). *Interaktyvnyy aspekt suchasnoyi vokal'noyi osvity vchyteliv na prykladi metodu EVT*. [Interactive aspect of modern vocal education of teachers on the example of EVT method]. Kropyvnytskyi.
3. Zotova, V. (2019). *Spetsyfyka vykorystannya zasobiv interaktyvnykh tekhnolohiy u vokal'nomu*

navchanni pidlitkiv. [The specifics of the use of interactive technologies in vocal education of adolescents]. Kropyvnytskyi.

4. Karmazina, Zh. B. (2009). *Khudozhestvennoye samoobrazovaniye uchitelya muzyki kak usloviye razvitiya yego professional'noy kompetentnosti*. [Artistic self-education of a music teacher as a condition for the development of his professional competence]. Moscow.
5. Markova, A. K. (1995). *Psikhologicheskiye kriterii i stupeni professionalizma uchitelya*. [Psychological criteria and stages of teacher professionalism]. Moscow.
6. Masol, L. M. (2006). *Zahal'na mystets'ka osvita: teoriya i praktyka*. [General art education: theory and practice]. Kyiv.
7. Mykhas'kova, M. A. (2007). *Formuvannya fakhovoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya muzyky*. [Formation of professional competence of the future music teacher]. Nizhun.
8. Provorova, YE. M. (2008). *Metodychni zasady formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya muzyky*. [Methodical principles of formation of communicative competence of the future music teacher]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУЛІКОВА Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.
Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KULIKOVA Svitlana Viktorivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Music Art and Methods of Music Education of the Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University. Світлана Вікторівна.

Circle of scientific interests: professional training of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2021 р.

УДК 373.3.015.31:7

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-86-91

КУРКІНА Сніжана Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2009-1590>
 e-mail: sneghana28@gmail.com

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ВІКУ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сьогоднішній етап розвитку суспільства в Україні характеризується суттєвими змінами в усіх, без винятку, сферах і галузях. Ці зміни мають

суперечливий характер, супроводжуються занепадом багатьох галузей виробництва, зростанням безробіття, руйнуванням традиційних для українців цінностей. Усе це вимагає від освітян й педагогів-практиків

швидкого пристосування до нових вимог суспільства, що актуалізують пошук ефективних форм і методів навчання й виховання особистості з урахуванням вищевказаних соціальних, економічних й культурних трансформацій. Водночас зазначимо, що мова йде не лише про зміни негативного характеру, йдеться також і про загальну гуманізацію суспільних відносин, демократизацію, доступність до джерел інформації, підвищення цінності інтелектуально-особистісного потенціалу людини тощо.

Однак, спостерігаючи прагнення до поліпшення якості життя, особливо серед молоді, можемо відзначити катастрофічне зниження загального культурного рівня, відсутність інтересу до навчання, знецінення етичних норм, девальвацію моральних цінностей, появу псевдокультурних й деструктивних явищ, які видаються й навіть насаджуються з боку засобів масової інформації як істинні культурні й художньо-естетичні цінності. До того ж традиційний для нашої старої шкільної системи пріоритет інтелектуального розвитку над гуманітарним й художньо-естетичним породжує проблеми міжособистісної взаємодії молоді, втрату духовних орієнтирів, динаміку асоціальної поведінки дітей та підлітків. Зазначимо, що аналіз ключових векторів соціальної політики також вказує на недооцінювання ролі духовної, культурної й естетичної свідомості як найважливіших чинників розвитку суспільства.

Сучасна молодь, на жаль, з дитинства швидко засвоює продукти масової культури, ставить під сумнів і навіть відкидає цінності класичного мистецтва та їхню еталонну роль у формуванні культури людства. Наслідком оптимізації навчальних планів у загальноосвітніх закладах є те, що предметам мистецького, художньо-естетичного циклу відводиться другорядна роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій У контексті нашого дослідження важливого значення набуває ретроспективний аналіз досвіду й наукових досягнень зарубіжних і вітчизняних дослідників у галузі теорії та практики художньо-естетичного виховання. Значний внесок у справу розробки й осучаснення змісту, мети, принципів художньо-естетичного виховання зробили Л. Масол, Н. Миропольська, В. Орлов, О. Рудницька, А. Комарова, М. Кнебель та інші. Окрім цього, для теоретичного осмислення проблем пов'язаних з історією, сучасністю й перспективами розвитку художньо-естетичного виховання в Україні потрібно вивчати й детально аналізувати

філософські праці О. Бутова, В. Василенка, Є. Волкова, В. Корнієнка.

З означеного видно, що незважаючи на достатню кількість, високе теоретичне і практичне значення вже існуючих досліджень в галузі художньо-естетичного виховання і освіти, проблема цілеспрямованого художнього, естетичного, культурного розвитку дітей молодшого віку вивчена недостатньо і потребує модернізації змісту і форм. Аналіз новітньої науково-теоретичної та методичної літератури з проблем художньо-естетичного розвитку дітей молодшого віку свідчить про те, що існує об'єктивна необхідність у виробленні інноваційних методик, прийомів і форм роботи з дітьми в означеному напрямі.

Мета статті полягає у вивченні історії формування й розвитку проблеми художньо-естетичного виховання дітей, висвітленні сучасного стану й перспектив розвитку різних аспектів означеної проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідеї естетичного, художнього виховання зародилися іще в епоху античності. Так, починаючи з Платона і Аристотеля грецькі вчені-енциклопедисти вказували на необхідність гармонійного виховання особистості з раннього віку й висловлювали думки щодо облагороджуючого впливу різних видів мистецтва. Протягом довгого часу естетична культура розглядалася як функція соціального цілого. В свою чергу, витоки традицій художньо-естетичного виховання в Україні сягають часів Київської Русі. Якщо проаналізувати й порівняти думки давніх учених на проблему формування естетичних й художніх почуттів, можна одразу побачити спільність їхніх ідей. Зокрема це стосується того, що естетична культура особистості має глибоку сутнісну визначеність, повинна починати своє формування з раннього дитинства у відповідно організованому естетичному середовищі. Сучасні дослідники повністю погоджуються з цими ствердженнями, резюмуючи, що «Естетична культура особистості – це сукупність здібностей відчувати, переживати і перетворювати природу, суспільне життя і саму людину за законами краси, який відкриває шлях якнайповнішого гармонійного розкриття всіх сутнісних сил людини [10, с. 18].

У подальшому проблеми формування естетичної, художньої культури, їхньої ролі в процесі виховання особистості турбували таких титанів педагогічної думки як Я. Коменський і Ж.-Ж. Руссо. Кінець XIX – початок XX століття ознаменувався низкою економічних, соціальних й культурних

реформ, зміною ціннісних орієнтирів у міжкультурних і громадських зв'язках. Тогочасні світові еліти, зрештою суспільства більшості європейських країн прийшли до здійснення докорінних змін державного устрою, а зрештою і реформування усіх галузей життя. Це торкнулося, звичайно і освіти, глибокого переосмислення її змісту, філософської концепції. Класики російської і української педагогіки цього періоду, закладали основи нового, гуманістичного за своєю сутністю педагогічного мислення, не пропускали поза увагою й проблеми художньо-естетичного виховання і освіти. Так, К. Ушинський, Л. Толстой, вказували на виняткову роль дошкільного й молодшого шкільного віку з огляду на проблеми формування естетичної, художньої й загальної культури людини.

Пізніше, сенситивність даного вікового періоду описана в працях вітчизняних психологів і педагогів В. Давидова, А. Люблінської, В. Мухіної, Д. Ельконіна та інших. Підсумовуючи їхні ідеї і пошуки, сучасні психологи стверджують, що саме в молодшому шкільному віці у дітей накопичуються знання про культурні, естетичні явища, відбувається оволодіння ціннісними орієнтирами, формуються емоційно-психологічні установки, що закладають основу духовного розвитку особистості [8].

Отже, питання естетичного виховання дітей і молоді, його окремі аспекти є широко висвітленими у науковій спадщині видатних українських педагогів і діячів освіти А. Макаренка, В. Сухомлинського, Г. Ващенко, Е. Водовозової, П. Каптерева, С. Лисенкової, С. Русової та інших. Розкриттю й обґрунтуванню різноманітних питань формування художньої та естетичної культури присвячені праці сучасних учених І. Беха, І. Зяюна, М. Киященко, Л. Левчук, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової та інших.

У сучасній педагогічній науці культурний розвиток людини включає в себе культуру виховання, мислення, спілкування, відпочинку, праці особистості тощо. Питання культурологічного підходу в освітній галузі відображено в працях Г. Батищева, Л. Буєва, А. Валицької, О. Долженка, І. Ільїна, І. Розова й інших. Питання виховання з точки зору культури висвітлені в працях Е. Бондаревської, І. Боритко, І. Крилової, Б. Лихачова, І. Щуркової й інших.

Питання естетичної культури, її ролі у вихованні та формуванні особистості займали важливе місце в працях Ю. Борева, А. Бурова,

М. Верба, У. Суна. Педагогічні та психологічні аспекти естетичної культури описані в працях Л. Виготського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, С. Шацького, А. Щербо, П. Якобсона. Шляхи підвищення естетичної культури, що полягають в цілеспрямованому педагогічному керівництві, формуванні уявлень про взаємозв'язок і взаємозумовленість компонентів естетичної культури дітей різного віку були визначені в працях М. Верба, М. Кагана, Б. Лихачова.

Концепції формування сучасних підходів до естетичної освіти і виховання висвітлені в працях Е. Квятковського, Б. Неменського, О. Радугіна. Проблема формування естетичної й художньої культури та особистісних якостей школяра за допомогою естетичного виховання досліджуються в працях Е. Квятковського, Л. Печко. Можливість введення школярів у процес освоєння культурних норм, явищ, об'єктів мистецтва, а також формування у них якостей і сторін естетичної свідомості і особистої культури відповідно до їхнього віку висвітлюються в працях А. Гордєєвої, О. Гордієнко, Д. Джола, Е. Левіт, Ю. Поспелова, Н. Савіної, М. Сокольникова, Н. М. Солончук. Дослідженням художньо-естетичного, культурного потенціалу дітей молодшого шкільного віку в умовах різних форм занять і творчої діяльності, а також питаннями відновлення гармонії і психологічного здоров'я дітей за допомогою мистецтва, так званою арт-терапією займалися Л. Герасименко, Л. Робустова.

Початок 90-х років ХХ століття створив сприятливі умови для відродження кращих надбань української традиційної системи художньо-естетичного виховання, вивчення праць і досвіду незаслужено забутих співвітчизників. Цей час заклав підвалини для реформ і інновацій, інтенсифікував не завжди виправданий відхід української педагогічної науки від радянських зразків і норм, що ап'орі стали вважатися застарілими, такими, що не відповідають реаліям сьогодення. Отже, Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах розроблялася вітчизняними вченими відповідно до Законів України «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту» спираючись на Концепцію загальної середньої освіти з орієнтацією на реалізацію Національної доктрини розвитку освіти в Україні.

Педагогічна система сучасних дошкільних і загальноосвітніх виховних навчальних закладів виявляє постійну турботу про те, щоб діти, починаючи змалечку, отримали гідне художньо-естетичне

виховання і освіти, на все подальше життя набули позитивного художньо-естетичного досвіду, навчилися відчувати красу навколо себе, виражати себе у творчості тощо. Естетичне ставлення дітей до дійсності в процесі творчої діяльності припускає засвоєння ними відповідної моделі поведінки, коли художньо-творче ставлення до світу може бути виражене засобами мистецько-творчих видів діяльності під час навчання в дитячому садку, в школі на доступному для дитини рівні.

Відомий вітчизняний методолог С. Гончаренко, дослідивши й узагальнивши теоретичні праці й досвід багатьох учених, що торкалися різних аспектів вивчення проблеми естетичного й художнього виховання, дійшов до висновку, що «Естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Естетичне виховання спрямоване насамперед на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах» [2, с. 119].

У свою чергу «Художнє виховання є складовою естетичного виховання; формування засобами мистецтва естетичного сприймання, розвиток художньо-творчих здібностей людини в різноманітних галузях мистецтва, потреби вносити в життя прекрасне. Його метою є розвиток інтересу до мистецтва, формування в людини вміння сприймати, розуміти та оцінювати твори мистецтва, естетичної свідомості (смаків, поглядів, потреб) тощо. Художнє виховання здійснюється в родині, дошкільних закладах, у загальноосвітніх школах, середніх і вищих навчальних закладах, у позашкільних, культурно-освітніх закладах, у художній самодіяльності [2, с. 354].

Таким чином, естетичне виховання є системою заходів, скерованих на вироблення та вдосконалення в людині здатності сприймати, правильно оцінювати й створювати прекрасне в житті й мистецтві. З цього приводу Г. Ващенко зауважував, що естетичне виховання – це одне з найскладніших питань педагогіки [1]. Мету естетичного виховання український педагог і гуманіст вбачав у тому, щоб сприяти всебічному розвитку особистості. Джерелами естетичного виховання вважав природу, красу побуту й довкілля, мистецтво, національні цінності, вказував на обов'язкову участь людини в різних видах діяльності.

Спираючись саме на ці аспекти естетичної культури особистості, він розмежував наступні напрями естетичного виховання:

- естетика побуту (розвиток охайності в одязі, житті, вміння прикрасити приміщення);
- сприймання краси природи;
- сприймання творів мистецтва [1].

Уміння адекватно сприймати твори різних видів мистецтва є особливо важливим й таким, що потребує уваги з боку дорослих, вихователів і педагогів, воно, як правило, не приходить до людини без зусиль у набутті відповідних знань і навичок. Мистецтво має унікальні можливості впливу на людину. Тому художньо-естетичне виховання потрібно розглядати не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а, насамперед як універсальний засіб особистісного розвитку дитини на основі виявлення індивідуальних здібностей.

Але, оцінюючи проблему художньо-естетичного виховання не лише за вивченням державних документів, позитивних теоретичних і практичних надбань педагогів минулого, неможливо не помітити той факт, що в сучасній Україні всі сфери культури, художнього й естетичного життя віддані у владу масової культури і мистецтва. Особливу небезпеку для формування молодого покоління, на нашу думку, справляє орієнтація на швидкий успіх, збагачення, намагання привернути до себе увагу, хай навіть і в негативному контексті. Рекламна індустрія й телевізійний шоу-бізнес інтенсивно працюють над здешевленням справжніх моральних, духовних і мистецьких цінностей. Сьогодні немає орієнтованої на молодіжну аудиторію передачі, телешоу, що не проповідували б можливість випадкового збагачення, виграшу, нівелюючи тим самим копітку інтелектуальну й творчу працю, необхідність набуття багажу знань й досвіду.

Відомий спеціаліст у галузі вікової й педагогічної психології Д. Фельдштейн, аналізуючи психолого-педагогічні проблеми дітей і молоді відзначав, що «... в найбільш скрутному становищі опинилися підрастаючі покоління, оскільки протиріччя розвитку, властиві дитячому та юнацькому віку, значно посилюються в нинішній ситуації, що призводить до штучної затримки особистісного розвитку, інтенсифікує зростання квазіпотреб, квазіінтересів, відхилення в поведінці, підвищену тривожність» [9, с. 10].

Окрім цього, у молодих країнах, що утворилися після розпаду Радянського Союзу, настав час великих зрушень не тільки в сфері політики, економіки й виробництва, а й у галузі культури, освіти, передусім в

соціальної сфері. Отже, проблема подолання культурного дефіциту, відчуження людей від культури, загальнолюдських ідеалів і орієнтирів не втрачає актуальності й донині. У цих умовах різко зростають вимоги до духовного становлення підростаючого покоління. Одним із шляхів виховання цілісної, гармонійної особистості, здатної вільно орієнтуватися у світі цінностей, є формування у неї естетичної культури [5].

Натомість практика показує, що незважаючи на наявність авторських, альтернативних методик формування й розвитку естетичних почуттів, вміння виражати себе у творчості, діти насправді не цікавляться і не вміють сприймати ані музичні твори, ані зразки образотворчого мистецтва. Аналіз навчальних програм з мистецьких дисциплін у школі свідчить про створення для дітей якогось спрощеного і часом примітивного «дитячого» мистецтва, що не має справжньої художньої, естетичної цінності. Окрім того, самі умови формування художньо-естетичного розвитку дітей молодшого віку в педагогічній науці розроблені недостатньо повно.

Згідно із сучасними дослідженнями, від ступеня розвитку естетичної культури в людині залежить її подальша творча спрямованість, інтелігентність, одухотвореність її ставлення до світу і оточуючих людей. Тобто естетична культура включає в себе декілька наступних функцій:

- інформаційно-пізнавальну;
- ціннісно-орієнтаційну;
- діяльнісно-вольову;
- комунікативно-регулятивну [3].

Отже, сутність художньо-естетичного розвитку полягає у: організованому процесі цілеспрямованого впливу на особистість, що формується; у виробленні здатності сприймати і бачити красу в мистецтві і житті, оцінювати її й втілювати власний художньо-естетичний досвід у творчості; у цілеспрямованому формуванні естетичних смаків і ідеалів, а також у розвитку здатності до самостійної творчості, естетизації усіх сфер життя й створенні прекрасного навколо себе.

Художньо-естетичний розвиток дітей направлений на їхнє загальне просування в культурному, естетичному, духовному, моральному та інтелектуальному планах. Для вирішення проблем осучаснення змісту й підвищення ефективності у сфері художнього, естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку, перед адміністрацією і педагогічним колективом школи стоять завдання залучення дітей до різноманітних доступних за віком форм художньо-творчої

діяльності, залучення їх до кращих мистецьких зразків. Насиченість гуманітарними, культурологічними й мистецькими предметами повинна сприяти виробленню у дітей потреби виражати себе в творчій діяльності, на практиці проявляти свій позитивний естетичний досвід, не боятися помилок і не чекати підштовхувань з боку дорослих. В свою чергу формування естетичних почуттів, виявлення себе у творчості повинно сприяти розвитку інтелекту, духовних і моральних якостей.

Звичайно, не в усьому можна покладатися лише на школу й вчителів музичного, образотворчого мистецтва, художньої культури, керівників творчих колективів. Великого значення в художньо-естетичному розвитку дітей має соціальне середовище в якому вони знаходяться. Вимоги середовища, сімейні традиції і установки можуть бути або стимулом, або, навпаки, гальмуючим фактором для розвитку дитини. У цих складних умовах, а ми маємо на увазі низький культурний рівень населення, відсутність мотивації до навчання, засилля несмаку у молодіжній субкультурі, викладачі мистецьких дисциплін повинні «боротися» за кожну дитину, створюючи сприятливі умови для її навчання, виховання й розвитку. Тільки доброзичлива, позитивна, наповнена творчістю атмосфера навчально-виховного процесу, сприяє художньо-естетичному розвитку дітей будь-якого віку, особливо молодшого, а художньо-естетичний розвиток повинен пронизувати всю повноту життєдіяльності дитини в освітньому закладі.

Таким чином, сучасний стан розвитку освіти і суспільства, диктують необхідність обов'язкового дотримання умов, що мотивують дітей до навчання, сприяють підтриманню інтересу до самовираження і самоствердження у навчальній діяльності, стимулюють і виховують потребу вдосконалювати себе і навколишній світ. Сприяння ж художньо-естетичному розвитку дітей повинно виражатися у естетизації і окультуренні навколишнього середовища, створенні освітніх ситуацій, у яких були б задіяні усі компоненти, що впливають на формування внутрішнього світу дитини і є пов'язаними з художньо-естетичним освоєнням навколишнього середовища. Це може бути знайомство з культурою й мистецькими традиціями своєї країни, регіону, спілкування з природою тощо. І звичайно, велике значення справляє на дітей особистий приклад вихователя, вчителя, взагалі дорослих з близького оточення. Йдеться про професіоналізм, захоплення своєю справою, наявність культури й етики

поведінки, можливість створювати емоційно-позитивний настрій у спілкуванні з дітьми, надання їм необхідної підтримки й піклування.

Висновки і перспективи подальших досліджень Аналіз вищевказаного дозволяє стверджувати, що художньо-естетичний розвиток молодших школярів сприяє становленню гармонійної, цілісної, високоморальної, духовної особистості, що має особливу актуальність на сучасному етапі розвитку української, а зрештою й світової спільноти. Таким чином, перед освітянами постає нагальна потреба в подальшому удосконаленні психолого-педагогічних умов освітнього середовища, що буде якнайкраще сприяти забезпеченню художньо-естетичного розвитку учнів молодших класів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко Г. Основи естетичного виховання / Г. Ващенко. Лондон: Вид-во «Авангард», 1957. 46 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. К. : Либідь. 1997. 376 с.
3. Естетика: навч. посібник для педагогів / за ред. Т. І. Андрущенко. К. : МП Леся, 2014. 613 с.
4. Зязюн І. А. Виховання естетичної культури школярів: навч. посіб. К. : ІЗМН, 1998. 156 с.
5. Льянова Х. Б. Формирование эстетической культуры младших школьников [Электронный ресурс] // Современные научные исследования и инновации. 2011. №3. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2011/07/1239> (дата обращения 15.01.2018).
6. Миропольська Н. Виміри сформованості художньої культури школярів / Н. Миропольська // Мистецтво і освіта. 2003. №1. С. 20–23.
7. Міністерство освіти і науки України академія педагогічних наук України наказ 25.02.2004 N 151/11 Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11290-04#Text
8. Самохвалова В. И. Эстетическая культура как комплексный феномен утверждения и реализации человека в мире [Текст] / В. И. Самохвалова. М. : ИФРАН, 1996. С. 31–45.
9. Фельдштейн Д. И. Приоритетные направления развития психологических исследований в области образования и самообразования современного человека [Текст] / Д. И. Фельдштейн // Вопросы психологии. 2003. №6. С. 7–17.
10. Эстетическая культура и эстетическое воспитание / Сост. Г. С. Лабковская. М. : Просвещение, 1983. 304 с.

REFERENCES

1. Vashchenko, G. (1957). *Osnovy estetychnoho vykhovannia*. [Fundamentals of aesthetic education].

London.

2. Honcharenko S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv.
3. *Estetyka: navch. posibnyk dlia pedahohiv / za red. T. I. Andrushchenko*. (2014). [Aesthetics: textbook. Manual for teachers]. Kyiv.
4. Ziazun, I. A. (1998). *Vykhovannia estetychnoi kultury shkoliariv*. [Education of aesthetic culture of schoolchildren]. Kyiv.
5. Lianova, H. B. (2011). *Formyrovannia estetycheskoi kultury mladshykh shkolnykov*. [Formation of aesthetic culture of junior schoolchildren].
6. Myropolska, N. (2003). *Vymiry formuvannia khudozhn'oyi kul'tury shkolyariv*. [Measurements of the formation of artistic culture of schoolchildren].
7. *Ministerstvo osvity i nauky ukraïny akademiia pedahohichnykh nauk ukraïny nakaz 25.02.2004 n 151/11 pro zatverdzhennia kontseptsii khudozhno-estetychnoho vykhovannia uchniv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh ta kompleksnoi prohramy khudozhno-estetychnoho vykhovannia u zahalnoosvitnikh ta pozashkilnykh navchalnykh zakladakh*. [About the statement of the concept of art and aesthetic education of pupils in comprehensive schools and the complex program of art and aesthetic education in comprehensive and out-of-school educational institutions].
8. Samokhvalova, V. I. (1996). *Estetycheskaya kultura kak kompleksnyi fenomen utverzhdenia i realizatsii cheloveka v mire*. [Aesthetic culture as a complex phenomenon of human assertion and realization in the world].
9. Feldshtein, D. Y. (2003). *Pryorytetnye napravleniia razvytia psykholohycheskykh yssledovanyi v oblasti obrazovaniia i samoobrazovaniia sovremennoho cheloveka*. [Priority directions of development of psychological researches in the field of education and self-education of the modern person].
10. *Estetycheskaia kultura i estetycheskoe vospytanye*. (1983). [Aesthetic culture and aesthetic education]. Moskou.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУРКІНА Сніжана Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання ЦДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: удосконалення навчально-виховного процесу у вищій та початковій школі засобами мистецьких дисциплін, історія вітчизняної та зарубіжної педагогіки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KURKINA Snezhana Vitalievna – Candidate of Pedagogic Sciences, Assistant professor Centralukrainian State Volodymyr Vynnychenko Pedagogic State University

Circle of scientific interests: improvement of the educational process in higher and elementary schools by means of artistic disciplines, history of domestic and foreign pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2021 р.